

A-19110 II

A. D. MANEVSKI

NÄITUSED
KLUBILISTES
ASUTUSTES

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS

A-19110 II

EESTI NSV MINISTRITE NÕUKOGU JUURES ASUV
KULTUURHARIDUSLIKE ASUTUSTE KOMITEE

KULTUURHARIDUSTÖÖ METOODILINE KESKKABINET

A. D. MANEVSKI

NÄITUSED
KLUBILISTES ASUTUSTES

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS TALLINN,

1951

SAATEKS

Käesoleva brošüüri eesmärgiks on abistada kultuurhariduslike asutusi — rahva- ja kultuurimaju, töölis- ja kolhoosiklubisid ning ka raamatukogusid — näituste korraldamisel, et kultuurhariduslikud asutused veelgi edukamalt suudaksid täita oma ülesandeid töötava rahva kommunistlikul kasvatamisel. Soovitame igale kultuurharidusala töötajale rakendada brošüüris antud juhiseid huvitavate ja hästikujundatud näituste organiseerimiseks, eriti seoses majandus-poliitiliste hoogtöödega, üldrahvalike pühade ja tähtpäevadega.

Käesolev brošüür on tõlgitud A. D. Manevski brošüüri „Выставки в клубах“ järgi, mis ilmus Vene NFSV Ministrite Nõukogu juures asuva Kultuurhariduslike Asutuste Komitee Kultuurharidustöö Metoodilise Keskkabineti väljaandel. Erinevalt venekeelsest väljaandest on käesolevasse brošüüri paigutatud pildimaterjal võetud Eesti NSV oludest, mistõttu brošüüri tekstis on tehtud ka väikesed muudatused. Joonistatud illustratsioonid vastavad aga kõik venekeelse originaali joonistele.

*Kultuurharidustöö Metoodiline
Keskkabinet.*

NÄITUSTE EESMÄRGID JA TÜÜBID

Näitused kultuurimajades, lugemistubades ja teistes klubilistes asutustes on üks poliitiliste ja teadusalaste teadmiste näitliku propaganda vorme.

Kultuurharidusala töötajad, asudes näituse organiseerimisele, määravad eelkõige kindlaks selle eesmärgi.

Näituse eesmärgiks võib olla elanikkonna tutvustamine nõukogude valitavate organite või ühiskondlike organisatsioonide tööga. Sellised näitused korraldatakse tavaliselt töörahva saadikute nõukogude valimiskampaania perioodil, kolhooside juhatuste ja ühiskondlike organisatsioonide juhtivate organite ümbervalimisteks ettevalmistuse ajal.

Näituse eesmärgiks võib olla elanikkonna tutvustamine ühe või teise ajaloolise sündmusega, järjekordse poliitilise või rahvamajandusliku kampaania ülesannete selgitamine, töötajate mobiliseerimine nende ülesannete täitmisele. Selliseid näitusi korraldatakse partei ja valitsuse tähtsamate otsuste avaldamise puhul, külvi- ja lõikuskampaania ajal, riigilaenude tellimiste perioodil jne. Näitused peavad selgitama, millest on tingitud vastav otsus, milliseks otstarbeks viiakse läbi vastav kampaania, milliseid konkreetseid näitajaid on tarvis saavutada ja kuidas praktiliselt lahendada esitatud ülesanded.

Seoses juubelipäevadega organiseeritakse sageli näitusi, mis on pühendatud ajaloolistele sündmustele. Niisugused näitused laiendavad külastaja silmaringi, aitavad õigesti hinnata ühe või teise sündmuse tähtsust ja kasvatavad rahvuslikku uhkustunnet. Nad peavad sisaldama konkreetset, veel parem aga dokumentaalset materjali sündmusest enesest, tema arengu käigust, andma talle õige poliitilise hinnangu, näitama tema ajaloolist tähtsust.

Sageli organiseeritakse näitusi selleks, et tutvustada elanikkonda parimate tootmiskogemuste ja uute efektiivsete töövõtete. Need näitused peavad järjekindlalt peegeldama tööprotsessi, selgitama üksikasjaliselt tootmisoperatsioonide ja eriti novaatorlike töövõtete tähtsust.

Näitusi, mis on ette nähtud väljapanekuks ainult ühes, kindlaksmääratud ruumis, nimetatakse *statsioonaarseteks*. Küla klubiliste asutuste külastajate koosseis on tavaliselt juba ette teada ja see võimaldab anda ekspositsiooni sisule konkreetse iseloomu, võtta sellesse rohkem materjale antud rajooni, kolhoosi

või ettevõtte ning kohalike eesrindlaste töökogemuste kohta. Statsionaarse näituse organiseerimisel on ette teada, millises ruumis näitus toimub, seepärast võib eksponaatide-tahvlite asetuse ja ekspositsiooni kujundamise kohandada selle ruumi üldisele ilmele ja tingimustele.

Teisiti on siis, kui korraldatakse r ä n d n ä i t u s, mida veetakse ühest kohast teise, näiteks kolhoosist kolhoosi. Sel juhul peab näitus koosnema mitmetesse erinevatesse põllumajandusartellidesse kuuluvate kolhoosnikute huvidele vastavatest materjalidest. Eksponaadid asetatakse niisugustele tahvlitele, mida saab kasutada igas võimalikus ruumis, isegi lahtise taeva all. Eksponaadid ja kujundus peavad olema vastupidavad, eksponaatide-tahvlid kerged ja pakkimiskohased.

Esineb mitmesuguseid rändnäituste vorme: näitused papist ja vineerist tahvlitel, lõõtsa-, sirmi-, albumikujulised näitused jne.

Näitusi, millede juures kasutatakse peamiselt kujutisi paberil (fotod, plakatid, portreed, väljalõiked ajakirjadest, diagrammid, skeemid, tabelid, joonised), nimetatakse t a s a p i n n a l i s t e k s. Nende hulka kuuluvad näiteks kõik fotonäitused. Peaaegu kõigi rändnäituste puhul, samuti küla klubiliste asutuste statsionaarsete näituste puhul on senini kasutatud peamiselt tasapinnalist materjali.

Kui näitusel demonstreeritakse peamiselt esemeid, s. o. ruumilisi asju, siis selliseid näitusi nimetatakse e s e m e l i s t e k s. Põllumajandusnäitused, rahva kunstkäsitöö ja rahvaloomingu- (isetegevusliku tarbe- ja kujutava kunsti) näitused kujundatakse peamiselt esemelisest materjalist.

Ühtlasi on vaja kindlalt silmas pidada, et ei ole võimalik koostada sisukat näitust ainult esemelise materjali abil, kasutamata sealjuures tasapinnalist materjali, näiteks teksti. Teisest küljest — näitusi, mis on koostatud ainult tasapinnalisest materjalist, ei vaadata nii meelsasti kui esemelisi näitusi. Tarvitseb aga paigutada tasapinnaliste eksponaatide hulka mõned esemelised eksponaadid — ja külastajate huvi näituse vastu tõuseb.

Kui on määratud kindlaks näituse eesmärk ja tüüp, tuleb asuda teema täpsustamisele ja temaatilise plaani väljatöötamisele.

NÄITUSE TEMAATILINE PLAAN

Näituse ettevalmistamine algab näituse teema kindlaksmääramisega. Siis määratletakse küsimused, missuguseid on vaja näitusel valgustada vastava ekspositsioonilise materjali esitamisega. Selliste küsimuste (teemade ja alateemade) loetelu nimetatakse temaatiliseks plaaniks. Temaatiline plaan võimaldab näituse organiseerijatel valida eksponaate, teades, milliste küsimuste valgustamiseks nad vajalikuks osutuvad ja missugustes alajaotustes neid saab kasutada.

Näituse teema peab olema aktuaalne. Näitus kevadkülvil ettevalmistamise kohta tuleb kujundada talvel, näitus viljakoristamise ülesannete kohta aga — suvel. Näitus ei saavuta eesmärki, kui ta elust maha jääb, kui selle ekspositsioonis on iganenud materjali, mis ei vasta päevakohastele ülesannetele.

Iga teemat võib näitusel esitada laiaulatuslikumalt või kitsapiirilisemalt. Selle küsimuse lahendamisel tuleb arvestada reaalseid võimalusi — ekspositsioonipinda, eksponaatide arvu, olemasolevaid vahendeid jne. Et kujundada head näitust, on mõnikord otstarbekohane piirduda ainult kõige põhilisemate ja tähtsamate küsimuste valgustamisega.

Võtame sellise näite. Sageli alustatakse Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni aastapäevale pühendatud näitusi alateemadega revolutsioonieelsest minevikust, 1917. a. sündmustest, kodusõjast jne. Lõpuks antakse alajaotus sõjajärgse viisaastaku ja jooksva aasta oktoobrielse sotsialistlike kohustuste täitmise kohta. Sellel näitusel on suur propagandistlik tähtsus.

Paljudele küla kultuurhariduslikele asutustele on aga vaevalt jõukohane valmistada näitust sellise skeemi järgi. Iga alateema peab ju olema kindlustatud heade eksponaatidega, kuid neid saada ei ole kerge, ka on selleks vaja suuremaid summasid. Rahvamajades on seepärast parem korraldada väiksemaid näitusi. Võib näiteks valmistada näituse teemal „Võtame vastu Suure Oktoobri aastapäeva uute töövõitudega“.

Muidugi, kui on võimalus, tuleb valida avaram teema, nagu „Meie küla nõukogude võimu aastail“ või „Meie rajoon enne ja nüüd“.

Temaatilise plaani koostamisele asudes on vaja lahendada ka küsimus, millises ulatuses kasutatakse näitusel kohalikke materjale (antud küla ja kolhoosi kohta) ja kui suurel hulgal võetakse sisse rajooni, oblasti, vabariigi ja kogu maa saavutusi iseloomustavaid materjale.

Näitusi, millede eesmärgiks on mobiliseerida kolhoosnikuid järjekordsete majanduslik-poliitiliste ülesannete täitmisele, on otstarbekas koostada nii, et ülekaalus oleksid väljapanekud oma küla, rajooni või isegi mõne üksiku kolhoosi praktikast. Kohalikud näitlikud materjalid teevad ekspositsiooni sisukamaks, selgemaks, veenvamaks; konkreetseid ülesandeid püstitavaks.

Koos sellega tuleb näitustel esitada eksponaate, mis näitavad sotsialistliku ülesehitustöö üldisi tulemusi meie maal. Kolhoosnikutele on vaja selgitada, et nende töö ja tegevus omab mitte ainult kitsalt kohalikku, vaid ka suurt üldriiklikku tähtsust.

Näituse teema määrab kindlaks ekspositsioonis valgustatavad küsimused. Neid küsimusi tuleb esitada vaatajale õiges järjekorras. Iga teema jaguneb mitmeks alateemaks. Muidugi kõik alateemad ei oma võrdset tähtsust. Tähtsamad neist tuleb töötada üksikasjalisemalt.

Joon. 1. Foto. Lüps karjamaal

Iga alateema moodustab näitusel tavaliselt iseseisva alajaotuse. Järelkult vastab alajaotuste arv ja nende asetuse kord näitusel alateemade arvule ja järjekorrale.

Dokumendiks, mis määrab kindlaks näituse alajaotused ja nende esitamise korra, on temaatiline plaan. Et anda sellest kujutus, esitame ühe näituse temaatilise plaani.

TEMAATILINE PLAAN

NAITUSELE „MEIE RAJON ENNE JA NUUD“.

I. Sissejuhatav osa

NSV Liit on tööliste ja talupoegade sotsialistlik riik.
Lenini-Stalni partei on nõukogude rahva juhtiv ja suunav jõud.

II. Kuidas elasid rajooni töölised ja talupojad enne Oktoobrirevolutsiooni

Töölised ja töötav talurahvas olid poliitiliselt õigusteta.
Sunniviisiline töö oli töötaja osaks.
Maa kuulus mõisnikele ja kulakuile.
Külas valitses vaesus ja viletsus.

III. Nõukogude kord muutis meie rajooni ilmet

Elanikkonna klassilise koostise muutumine. Kõigi ekspluataatorlike elementide — kapitalistide, kaupmeeste, kulakute, spekulantide — likvideerimine.

Sotsialistliku tööstuse tormiline tõus ja arenemine.

Kolhoosikorra lõplik võit.

Rajooni töörahva materiaalse heaolu kasv ja kultuuri tõus.

IV. Täidame stalinliku looduse ümberkujundamise plaani

Uued ettevõtted ja tsehhid.

Rakendame ellu põllumajanduse arendamise stalinliku programmi.

Rajooni töörahva materiaalse heaolu ja kultuuri edasine tõus.

Nagu näeme, ei erine näituse temaatiline plaan väliselt ettekande või artikli plaanist. Ta määrab kindlaks alateemade arvu ja nende järjekorra, näidates ühtlasi üldise ja kohaliku materjali suhet.

Temaatiline plaan on ühest küljest nagu näituse sisukorraks, teisest küljest — programmiks, mis annab ideelis-poliitilise suuna ekspositsioonilise materjali valikul. Plaani iga punkti üksikasjalisuse aste oleneb praktilisest vajadusest: mõnikord võib piirduda ainult pealkirja või hüüdlausega (loosungiga), vahest tuleb anda teesid või isegi üksikasjaline konspekt.

Temaatilise plaani koostamisel tuleb arvestada näituse teema lahtimõtestamise mõningaid iseärasusi. Erinevalt artiklist või ettekandest ei või ekspositsioonis tagasi tulla ühe ja sama küsimuse juurde või viidata materjalidele teistes alajaotustes. Tuleb rangelt kinni pidada eksponaatide esitamise järjekorrast, ühendades neid selgepiirilisel alajaotuste kaupa.

Samuti tuleb mees pidada, et näituse iga alateema sisu lahtimõtestamise põhiliseks vahendiks on illustreeriv materjal. Ekspositsiooni ei tohi ehitada ainult tekstilisele materjalile.

Temaatilise plaani väljatöötamisel tuleb arvestada iga alajaotuse esitamise konkreetseid võimalusi: eksponaatide jaotamist alustahvlitel, näituseruumi suurust, näituse üldist kujundust.

Temaatilise plaani koostamisel on vaja konsulteerida eriteadlastega ja näituse korraldamisest huvitatud organisatsioonide juhatajatega. Samuti on soovitatav temaatiline plaan läbi arutada klubilise asutuse nõukogu koosolekul.

EKSPOSITSIOONILINE MATERJAL

Ekspositsiooniliseks materjaliks nimetatakse kõike seda, mis ekspositsiooni hulka kuuluvana on pandud välja vaatamiseks.

Näituse eesmärk ei ole mitte ainult eksponaatide näitamine. Seepärast ei tule näitusel välja panna kaugeltki mitte iga ilusat ja huvitavat eset. Iga eksponaadi otstarve seisab selles, et lahti

mõtestada näituse temaatilises plaanis toodud ideed ja neid võimalikult paremini illustreerida.

Selgitame seda konkreetse näite varal. On antud alateema: „Rakendame ellu põllumajanduse arendamise stalinliku programmi (lk. 16)“.

Stalinliku programmi täitmise põhiliseks teguriks on kolhoositalurahva püsiv ja visa töö. Seda teesi illustreeritakse eesrindliku brigaadi ülesvõtetega.

Kui esitada näitusel ainult brigaadiliikmete portreed või grupiülesvõtte, ei ole eesmärk veel saavutatud.

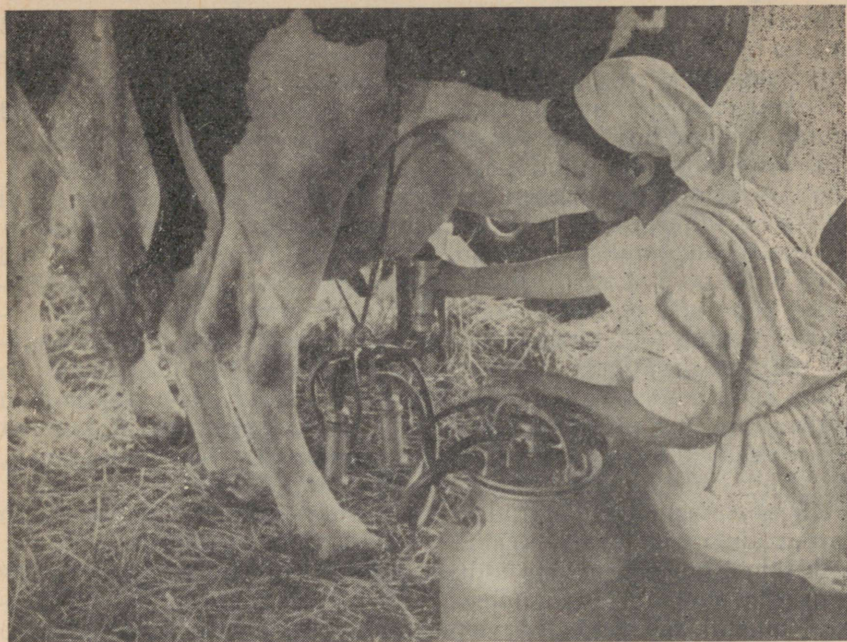
Selleks, et ülesvõtte annaks kujutluse võitlusest kõrge viljasaagi eest, on tingimata vaja pildistada kolhoosi brigaadi töö juures, näidata suurt viljasaaki, mis selle brigaadi poolt on kasvatatud. Soovitav on näidata brigaadi eesrindlikke, novaatorlikke töömeetodeid, kui see aga on võimatu, siis lisada ülesvõttele selgitav tekst.

Kui ülesvõtte illustreerib käsitsi- ja elektrilüpsi, siis peab ta lüpsjaid näitama töö juures. Kõige parem on teha ülesvõtte karjalauda taustal (mis võib olla isegi avatud ustega, et näidata lauda sisustust) või karjamaal. Toome kaks illustratsiooni: pildil nr. 1 on näidatud lüps Rakvere rajooni Vinni sovhoosi karjamaal (vt. lk. 8) ja fotol nr. 2 — elektrilüps Harju rajooni Kostivere sovhoosis (lk. 11).

Kui on vaja näidata rändpunalipu võitnud eesrindliku masinatraktori jaama traktoriste, võib esitada näitusel grupiülesvõtte lipu taustal. Et anda grupile pidulikumat ilmet, tuleb paluda traktoriste panna rinda tööalased ja sõjalised autasustamismärgid. Soovitav on ülesvõtte teha nii, et jääks nähtavale tahvel sotsialistliku võistluse näitajatega. Kui ülesvõtte tehakse tootmistingimustes, siis tuleb anda kujutlus töökoja sisseseadest, näidata selle tehnilist varustatust. Lõpuks võib pildistada brigaadi ka neile rändpunalipu üleandmise momendil või sotsialistliku võistluse lepingule allakirjutamisel. Seda grupipilti on sobiv kasutada ekspositsiooni alajaotuses, mis kajastab sotsialistliku põllumajanduse kindlustamist eesrindliku tehnikaga ja vennasvabariikide abi noortele liiduvabariikidele.

Fotode abil võib illustreerida peaaegu iga mõtet. Fotograafilt võib tellida portreesid ja grupipilte, ülesvõtteid loodusest mitmesugustel teemadel, valmismaterjali suurendamist või vähendamist (pildid, portreed, joonised, kaardid jne.). Fotograaf võib grupiülesvõttelt valida ühe näo ja teha sellest suurendatud portree.

Tõsi küll, fotodel on ekspositsiooni seisukohalt oluline puudus — nad on ühevärvilised. Et sellest puudusest üle saada, värvitakse ülesvõtted värviliste pliiaatsitega, akvarell- või aniliinvärvidega. Värvida võib ainult mattpaberile tehtud fotosid. Kuid tuleb hoiatada, et värvimine nõuab teatud kogemusi ja kunstilist maitset.

Joon. 2. Foto. Elektrilüps Harju rajooni Kostivere sovhoosis

Suur arv ühevärvilisi ülesvõtteid väsitab vaatajat. Seepärast esitatakse näitusel mitmevärvilisi tüpograafilisi ja litograafilisi väljaandeid: portreesid, plakateid, maalide reproduktsioone, kaarte. Neid väljaandeid, samuti ka illustratsioone ajakirjadest ja ajalehtedest võib kasutada iseseisvate eksponaatidena või ka temaatilisteks montaažideks. Üksikud detailid ja mitmesugused embleemid (vapp, viisnurk, autasustamismärkid, ornament) sobivad eksponaatide dekoratiivseks kujundamiseks.

Kuid mitte igale teemale ei ole võimalik leida tüpo- või litograafilist materjali. Sel juhul rakendatakse tööle kunstnik ja tehakse talle ülesandeks valmistada originaaljoonistusi, maalida või kopeerida pilte ja portreesid. Heaks illustreerivaks materjaliks on mullažid (esemelised koopiad) ja skulptuurid kujutised kipsist, puust, savist või pabermassist.

Tähtsamaid eksponaate tuleb esitada naturaalsel kujul. Esemelistest naturaalsetest eksponaatidest võib väiksemal näitustel sagedamini kohata raamatuid, lippe, põllumajandussaadusi, kunstkäsitööesemeid jne. Sellised eksponaadid äratavad küllastajate tähelepanu. Kui ei ole võimalik demonstreerida algupärandeid, tuleb neist valmistada esemelised koopiad (mullažid).

Märkimisväärtne koht ekspositsioonis on tekstilisel materjalil. Paljudel juhtudel saab ainult kirjalike tekstide abil temaatilise plaani teese lahti mõtestada.

Teksti ei maksa aga näitusel kuritarvitada. Tekstiline materjal äratav vähem huvi kui illustratsioonid ja esemelised eksponaadid. Pikad tekstid tuleb paratamatult kirjutada väikeste tähtedega, need on aga raskesti loetavad. Ei või ka unustada, et pikki tekste on külastajail seistes ebamugav lugeda.

Sageli kasutatakse näitustel eksponaatidena mitmesuguseid dokumente, kas originaalidena või ära kirjadena: sotsialistlike kohutusi, resolutsioone, kirju jne. Originaalsete dokumentide esitamine teeb ekspositsiooni veenvamaks. Kui ei ole võimalik näidata originaali, tuleb esitada sellest ära kiri. Sel puhul on kõige parem teha fotokoopia, kuna see annab edasi dokumendi välise ilme ja loob temast täpsema kujutluse. Kui aga dokument on raskesti loetav, kirjutatud väga peenelt või mitteloetavalt, siis tuleb ta selge käekirjaga ümber kirjutada.

Kirjutusmasinal kirjutatud tekste on raske lugeda. Seepärast on parem kirjutada tekstid käsitsi — tušiga või värvidega.

Et tähed hästi erineksid üldisel taustal, on vaja kindlat värvide kooskõla; mustad, tumepunased või sinised tähed valgel või kollasel taustal; punased ja tumepruunid — valgel või helerohelisel; valged, hõbe- ja kuldtähed punasel või sinisel taustal jne.

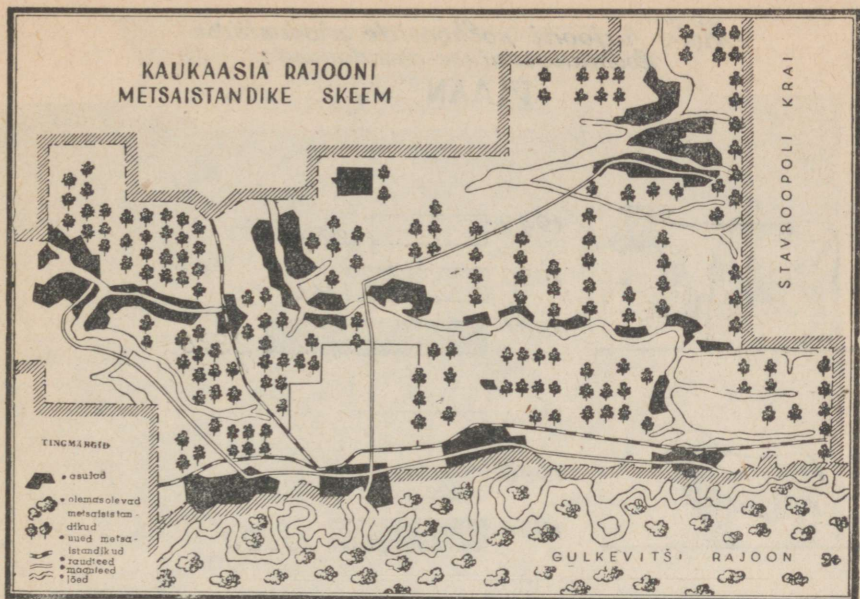
Võib valmistada ka pealepandavaid tähti; lõigata need välja paberist või papist, saagida välja vineerist ja siis, pärast nende värvimist vajalikus värvitoonis, koostada nõutavad sõnad. Vaja on jälgida, et kõik tähed oleksid tugevasti kinnitatud, sest kui täht kukub välja, on tekst moonutatud.

Mõnikord kasutatakse ekspositsioonis trükikojas trükitud valmiste: lendlehti, läkitusi, käskkirju, hüüdlauseid, samuti väljalõikeid ajakirjadest ja ajalehtedest. Kui on vaja ära tuua pikk tekst, tuleb eraldada tähtsamad sõnad, kriipsutades need alla värvilise pliatsiga. Et algupärast dokumenti mitte rikkuda, tuleb viimane asetada raami sisse klaasi alla või kantida koos klaasiga¹ ning vajalikud sõnad märkida kas tušiga klaasi siseküljele või panna sellele kohale klaasi alla värviline niit.

Näitena toome NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja UK(b)P Keskkomitee poolt 1949. a. aprillikuus vastuvõetud kolhooside ja sovhooside produktiivhisloomakasvatuse arendamise kolme aasta plaani (1949—1951) algussõnad:

„Abinõudega, mis partei ja valitsus on tarvitusele võtnud, on meie maal sõjajärgsel perioodil saavutatud suurt edu põllunduse arendamisel. Nüüd võib juba öelda, et hoolimata laostamisest, mis tõi pikk ja raske sõda sakslaste vastu, hoolimata tõsisest kahjust, mille põllumajandusele tekitas 1946. aasta suur põud, on teraviljamajanduse probleem põhiliselt la-

¹ Eksponaatide kantimisest vt. lk. 30.

Joon. 3. Kaukaasia rajooni metsaistandike skeem

hendatud ning on olemas kindel alus edasiseks eduks sellel alal."

Selles tsitaadis on peamõtte meie poolt alla kriipsutatud.

Siiski, ainult algupärandite abil ei õnnestu kaugeltki alati näituse teemade täielik lahtimõtestamine.

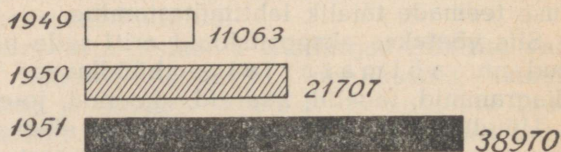
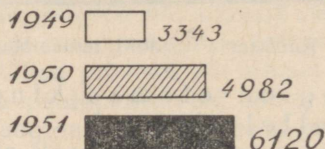
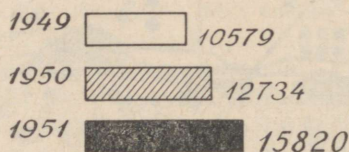
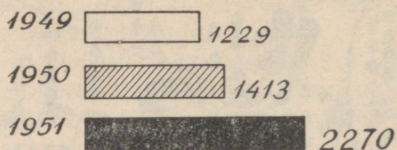
Siis võetakse ekspositsiooni eriti selle näituse jaoks valmistatud nn. abimaterjal — hüüdlauseid (loosungid), tsitaadid, diagrammid, tabelid, kaardid, skeemid, joonised jne.

Hüüdlauseid (loosungid) esitatakse ekspositsioonis näituse alajaotuste sisu ja neis esitatud konkreetsete ülesannete selgitamiseks. Hüüdlauseid kasutatakse sageli näituse üksikute alajaotuste (tahvlite) pealkirjadena, näiteks „Rakendame ellu põllumajanduse arendamise stalinliku programmi!“, „Täidame ausalt NSV Liidu rahvaste juhile, suurele Stalinile antud lubaduse!“ jm.

Selleks, et õieti valgustada küsimusi, millelele on pühendatud näitus tervikuna või selle üksikud alajaotused, esitatakse ekspositsioonis tsitaate (väljavõtteid) marksismi-leninismi rajajate, teadusala klassikute töödest, partei ja valitsuse tähtsamaist dokumentidest jne.

Tsiteerimise juures on vaja teksti hoolikalt võrrelda originaaliga. Ei tohi tekstist üksikuid mõtteid välja rebida või omavoliliselt lühendusi teha. Kui jäetakse sõnu välja, siis tuleb seda näidata mõttepunktidega. Omalt poolt ei tohi tsitaadile midagi juurde lisada. Tsitaadi all tuleb tingimata näidata, kellele see väljendus kuulub.

PLAAN

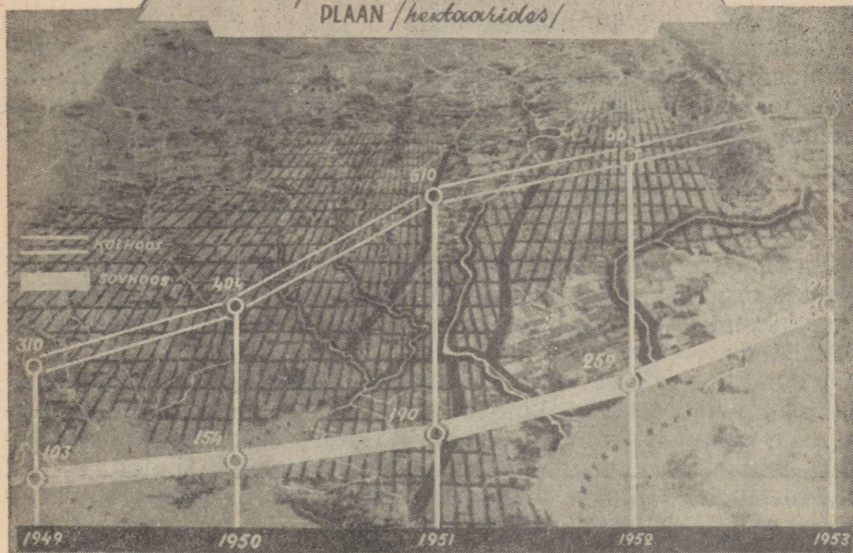
Joon. 4. Tulpdiaagramm arvuliste näitajate võrdlemiseks

Juhtivaid, peamisi tsitaate, eriti kui neid kasutatakse tahvlite pealkirjadena, võib esile tõsta pealepandavate tähtedega. Paljusid tsitaate on otstarbekas liita illustreeriva materjaliga, näiteks esitada I. V. Mitšurini väljendused koos tema portreega. Mõnikord asetatakse tsitaat ülesvõtte taustale või ühendatakse ta diagrammiga. Foto valitakse selline, mis oma sisu poolest oleks seotud tsitaadiga, kuid ei segaks teksti lugemist.

Kui ekspositsioon näitab teatava territooriumiga seotud sündmusi, siis on soovitav anda selle kohta plaan või kaart pealekantud tingmärkidega — nn. k a r t o g r a m m.

Kartogrammidele tuleb kanda ainult kõige hädavajalikumad andmed, mitte aga koormata teda üle antud teema jaoks mittevajalike üksikasjadega.

Meie rajooni kolhooside ja sohooside
põllukaitse istandike
PLAAN /hektaarides/

Joon. 5. Diagramm-graafik (foto taustal)

Organisatsioonilist struktuuri (näiteks, kuidas on organiseeritud külanõukogu ja tema komisjonide töö, milline on kolhoosi juhatuse side brigaadide, lülide, farmidega jne.) on kõige kergem selgitada skeemide abil. Mehhanismide ehituse ja üksikosade koostöö näitamiseks on väga kohased tehnilised skeemid näiteks „Traktori töötamine“, „Gaasitorbiku ehitus“).

Abimaterjalide hulka kuuluvad ka mitmesugused uute hoonete joonised ja projektid, küla ümberkujundamise ja heakorrastamise plaanid jne.

Arvuliste suhete ja muutuste kõrvutamiseks tuleb koostada mitmesuguseid diagramme. Igal üksikul juhul võetakse kindel mastaap (mõõtkava).

Hulgaliste (arvuliste) näitajate võrdlemisel on kõige parem teha lihtsamaid, vastavate arvudega tähistatud erisuurustest tulpadest koosnevad diagrammid (joonis 4).

Mõne nähtuse arenemise, muutumise käiku on kõige parem kujutada tähtsamaid näitarve ühendava kõverjoonena (joonis 5). See diagramm on antud pildi taustal. On vaja jälgida, et taust ei segaks aru saamast diagrammi mõttest.

Osade omavahelist suhet tervikuga (eriti arvutatuna protsentides) esitab näitlikult sõõrikujuline sektoriteks jagatud diagramm (vt. joonis 8, lk. 23).

Võib valmistada ka kujund-diagramme, kuid kindlas mõõtkavas. Leheküljel 25 on toodud selline diagramm, mis näitlikult esitab traktorite sügis-talvise remondi plaani täitmist ühes masina-traktorijaamas. (Joonis 10.)

Näituse kujundamiseks kasutatakse ka dekoratiivset materjali: embleeme, lippe, büste, eesriideid, lilli jne. Dekoratiivne kujundamine ei tohi olla vastuolus temaatilise ekspositsiooni üldise iseloomuga.

TEMAATILIS-EKSPOSITSIONILINE PLAAN

Pärast seda, kui temaatiline plaan on vastu võetud, koostavad näituse organiseerijad vastavalt selle plaani alateemadele loetelu eksponaatidest, mis ekspositsiooni jaoks on vaja välja valida või valmistada.

Temaatiline plaan määrab kindlaks küsimuste ulatuse, mida näitusel valgustatakse, kuid eksponaatide loetelu selgitab, misuguste ekspositsiooniliste vahendite abil seda teha võib. Mõlemad dokumendid on teineteisega niivõrd tihedalt seotud, et nad tehniliselt ühendatakse üheks dokumendiks, nn. temaatiliseks ekspositsiooniliseks plaaniks.

Näiteks võtame ühe alateema eespooltoodud temaatilisest plaanist ja vaatame, kuidas temaatilis-ekspositsiooniline plaan koostatakse.

ALAJAOTUS IV „TÄITSIME AUGA SÕJAJÄRGSE STALINLIKU VIISAASTAKU!“

Temaatiline plaan:

Alateema II. „Rakendame ellu põllumajanduse arendamise stalinliku programmi.“

Eksponaatide loetelu:

57 montaaž:

a) Seltsimees Stalini foto-portree 50×40 sm.

b) Brošüür „Abinõudest põllumajanduse arendamiseks sõjajärgsel perioodil“. Sm. Andrejevi aruande põhjal vastuvõetud UK(b)P Keskkomitee pleenumi otsus.

Alla kriipsutada sõnad:

„UK(b)P Keskkomitee pleenum annab esmajärgulise tähtsuse põllumajanduse kiiremale taastamisele ja edendamisele kui vajalikule tingimusele kogu NSV Liidu rahvamajanduse edukaks arendamiseks ja rahva materiaalse heaolu edasise tõusu kindlustamiseks“.

c) NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja UK(b)P Keskkomitee määruse „Põllukaitse metsade rajamise, heinaviljeluskülvikordade rakendamise, tiikide ja veebasseinide ehitamise plaani kohta kõrgete ja püsivate saakide kindlustamiseks NSV Liidu Euroopa-osa stepi- ja metsastepi rajoonides“ brošüüri kaas:

d) NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja UK(b)P Keskkomitee poolt 1949. a. aprillikuus vastuvõetud kolhooside ja sovhooside produktiivhisloomakasvatuse arendamise kolme aasta plaan (1949—1951).

Alla kriipsutada sõnad:

„Praegu, kus on saavutatud tõsist edu teraviljakasvatuse arendamises ning loodud vajalikud eeldused teravilja tootmise edasiseks suurendamiseks, on loomakasvatuse igakülgse arendamise ülesanne tõusnud oma täies suuruses partei ja riigi keskseks ülesandeks põllumajanduse arendamises“.

a) Põllumajanduskultuuride alal.

58. Meie rajooni töötajate poolt seltsimees Stalinile antud lubadused. Teksti fotokoopia ühes allkirjadega. Asetada vitriini suurusega 25×35 sm.
59. Uleskutse: „Täidame auga seltsimees Stalinile antud sõna!“ ja raport kohustuste täitmisest. 45×50 sm.
60. Tsitaat loomakasvatuse arendamise kolme aasta plaanist: „Nüüd võib juba öelda, et hoolimata laosest, mille tõi pikk ja raske sõda sakslaste vastu, hoolimata tõsisest kahjust, mille põllumajandusele tekitas 1946. a. suur põud, on teraviljamajanduse probleem põhiliselt lahendatud ning on olemas kindel alus edasiseks eduks sellel alal.“ (viimased sõnad alla kriipsutada). Tsitaat asetada fotole, mis kujutab pead loovat viljapõldu. Montaaži mõõted 40×60 sm.
61. Sotsialistliku Töö Kangelane sm. Ivanov. Joonistus ja tekst ovaalses raamis, 50×55 sm.
- 62—67. Kõrgete saakide meistrite fotod. Pappalusel (paspartuul) koos fotot mõõdetega 16×20 sm.
68. Põllundusbrigaad, kes saavutas rajoonis esikoha teraviljasaakide alal. Värviline foto, kanditud, 24×30 sm.
69. Näidised kõrgesaagilisest toodangust — nisuvihud sm. Safronovi brigadist, lina sm. Olšanska brigadist, mitšuurinlikud puuviljad, kasvatatud sm. Grigorjevi brigadi poolt jne. Erivitriin.
70. Tekst: Meie kolhoosid ja sovhoosid saavutasid ennesõjaaegse taseme teravilja ja tehniliste kultuuride tootmise alal ja ületasid tunduvalt plaanis ettenähtud näitarvud.
71. Diagramm (tulpadena) külvipinna kasv aastate järgi. 18×30 sm.
72. Diagramm (köver foto taustal), mis näitab teraviljade ja tehniliste kul-

b) Loomakasvatuse alal.

73. Tsitaat loomakasvatuse arendamise kolme aasta plaanist: „Karjakasvatuse tõhus tõus on võimalik üksnes karja arvulise kasvu ja massilise kvalitatiivse parandamise ning produktiivsuse tõusu õige ühendamise korral kolhoosides ja sovhoosides. Peamiseks mõõdupuuks peab olema karja arvuline kasv, kusjuures sellega peavad kaasas käima produktiivsuse näitajad.“ Tsitaat asetada fotole „Kolhoosi kari karjamaal“. Montaaži mõõted 40×60 sm.
74. Parimad loomakasvatajad meie rajoonis. Fotomontaaž 45×48 sm ja rajooni ajalehe number, mis on pühendatud loomakasvatajate saavutustele.
75. Fotoportree tuntud loomakasvatajast sm. Vassiljevist. 16×20 sm. Pappalusel.
76. Kolhoosi „Zvezda“ karjalaut. Kaks fotot pappalusel, mõõdetega 24×30 sm.
77. Lüpsja sm. Feodorova ja tema poolt kasvatatud rekordlehm „Muška“. Foto pappalusel 24×24 sm.
78. Diagramm (kõverjoonena) veiste produktiivsuse suurenemisest 1949—1951. a. 25×60 sm.
79. Traktorid põllul. Foto 24×18 sm.
80. Rändpunalipu saanud masina-traktorijaama töökoda. Töölise grupp lipuga. Foto 20×20 sm suurusel pappalusel.
81. Masina-traktorijaama eesrindlik brigaad teostab kündi eelkoorijatega varustatud atradega. Foto 20×20 sm mõõdetega pappalusel.
82. Diagramm (kontuursed tulbakesed) masina-traktorijaama poolt haritava maa kasvust rajooni kolhoosides. 18×50 sm.

c) Masina-traktorijaamade alal.

Temaatilis-ekspositsioonilise plaani juurde lisatakse ka eksponaatide allkirjade tekstid.

Kui temaatilis-ekspositsiooniline plaan on koostatud ja eksponaadid valitud, võib asuda näituse kujundamisele.

EKSPOSITSIOONI PIND

Pinda, millele asetatakse eksponaadid vaatamiseks, nimetatakse ekspositsioonipinnaks.

Kõige sagedamini on ekspositsioonipinnaks seinapind. Sellest

järeldub, et ekspositsiooniks kasulikku pinda ruumis ei tohi määrata ainult põrandapinna järgi; mõnes suures toas võib olla nii palju aknaid, uksi ja igasuguseid arhitektuurilisi detaile, et ekspositsiooni jaoks on pinda vähe.

Ekspositsiooni jaoks ei ole ka kogu seinapind ühtlaselt kasulik. Kui tavalise suurusega eksponaadid on asetatud põrandapinnast kõrgemale kui 3 meetrit, siis tuleb neid vaadates pea püsti ajada või seinast nii kaugele eemalduda, et eksponaatidega on raske tutvuda. Seepärast võib põrandast kolm meetrit kõrgemale seinapinnale, mida nimetatakse ülemiseks ekspositsioonivööndiks (vt. joonis 6), asetada ainult üksikuid suuremaid, peamiselt dekoratiivse iseloomuga eksponaate (suuremõõtelised maalid, vaibad, lipud, embleemid), samuti üleskutseid, mis on kirjutatud suure šriftiga.

Ülemisele ekspositsioonivööndile liitub vahetult laepind. Seda võib mõnikord kasutada lennukimudelite, lendavate lindude topiste, rippuvate lippude ja valguskehade demonstreerimiseks.

Alumiseks ekspositsioonivööndiks on seinapind, mis liitub põrandaga, kõrgusega mitte üle 80—90 sm. Sellesse vööndisse eksponaate asetada ei ole soovitav; külastaja ei saa neid püsti olles vaadata. Seepärast osutub põrandalähedane seinapind ekspositsiooni suhtes kasutuks.

Põrandapinda, mis liitub alumisele ekspositsioonivööndile, võib kasutada ekspositsioonilise mööbli (vitriinid, alused, seisvad tahvlid, riulid) ja üksikute esemelite eksponaatide asetamiseks.

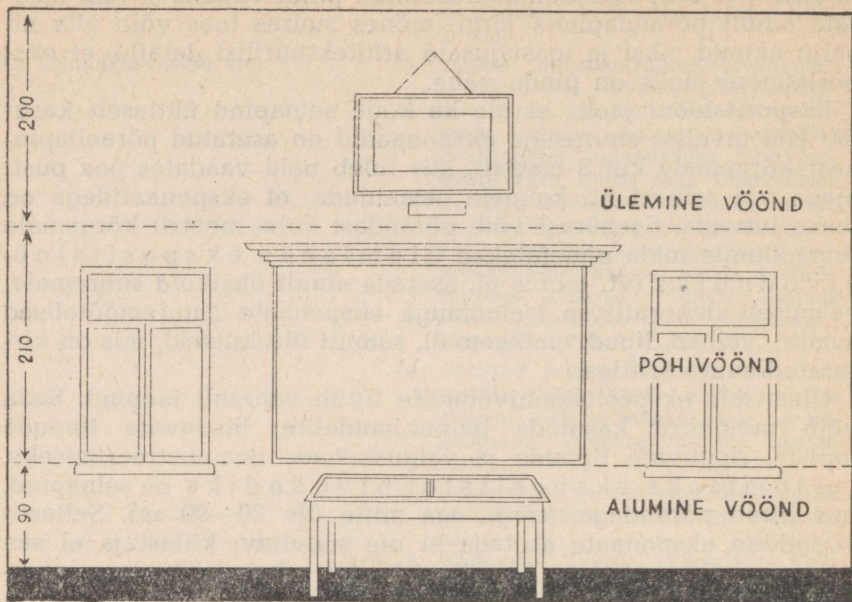
Kui tuba on küllaldaselt suur, siis võib selle keskkoha asetada eksponaate, mis nõuavad igast küljest vaatamist, näiteks põllumajandussaadusi.

Põhiline (keskmine) ekspositsioonivöönd algab põrandast 90 sm kõrguselt ja ulatub 3 m kõrguseni, selle vööndi laius on seega umbes kaks meetrit. Sellesse vööndisse tuleb asetada kõik põhilised eksponaadid.

Põhilises ekspositsioonivööndis riputatakse eksponaadid harva vahetult seinale. Tavaliselt asetatakse nad selleks valmistatud tahvlitele, mis riputatakse seinale või asetatakse alusjalgadele.

Kui tahvli ees asub vitriin esemelite materjalidega sama ala-teema kohta ning ülemisse ekspositsioonivööndisse on asetatud tahvliga temaatiliselt seotud materjal, siis kogu seda kompleksi nimetatakse stendiks. Teisiti öeldes, stendiks nimetatakse kogu üht teemat käsitleva materjali all olevat ekspositsioonipinda: tahvel põhivööndis, vitriin või muu näitusemööbel, mis seisab põrandal tahvli ees, ja materjalid, mis asetsevad tahvli kohal ülemises ekspositsioonivööndis. Nii moodustavad joonisel nr. 6 pilt, tahvel põhimise ekspositsioonimaterjaliga ja vitriin ühe stendi.

Tahvlitele võib anda igasuguse kuju: nelinurga, kolmnurga, sõõri, ovaali, poolsõõri jne. Ent tahvlite mitmekesisus juhib külastaja tähelepanu eksponaatidelt kõrvale, seepärast soovitatakse

Joon. 6. Kolm ekspositsioonivööndit

kasutada ühekujulisi tahvleid. Praktikas tuleb teha erand kahel juhul: kui tahetakse eraldada mõnd eksponaati (näiteks NSV Liidu vapp on otstarbekohane asetada ümmargusele alusele) või kui tuleb kohandada ruumi arhitektuurilistele iseärasustele (poolsõrnilised tahvlid kaarestikul, ruudukujulised — kitsastel vaheseintel).

Kõige sobivam kuju näituse alustahvlitele on ristkülik, mille alus on kõrgusest poolteist kuni kaks korda pikem. See kuju on kõige mahutusrikkam.

Ristkülikukujulised tahvlid, suurusega umbes $2,5 \times 1,5$ meetrit või $3 \times 1,75$ meetrit, võib riputada põranda suhtes horisontaalselt või vertikaalselt. Vastavalt sellele, kuidas tahvlid on riputatud, nimetame neid horisontaalseiks või vertikaalseiks. Tahvli alumine äär tuleb ühele joonele põhilise ekspositsioonivööndi alumise piiriga.

Kui tahvleid kasutatakse horisontaalsetena, siis võib nende aluse pikkust suurendada niivõrd, kui seda lubavad seinad. Kõrgust aga ei ole soovitatav suurendada üle kahe meetri, muidu satuvad eksponaadid väljapoole põhilist ekspositsioonivööndit.

Vertikaalselt riputatakse tahvlid siis, kui neid tahetakse esile tõsta. Horisontaalselt rippuvate tahvlite hulgas tõmbavad nad kohe tähelepanu endile, kuna nad ulatuvad kõrgemale.

Ei ole eriti tähtis, missügusest materjalist on valmistatud alus-

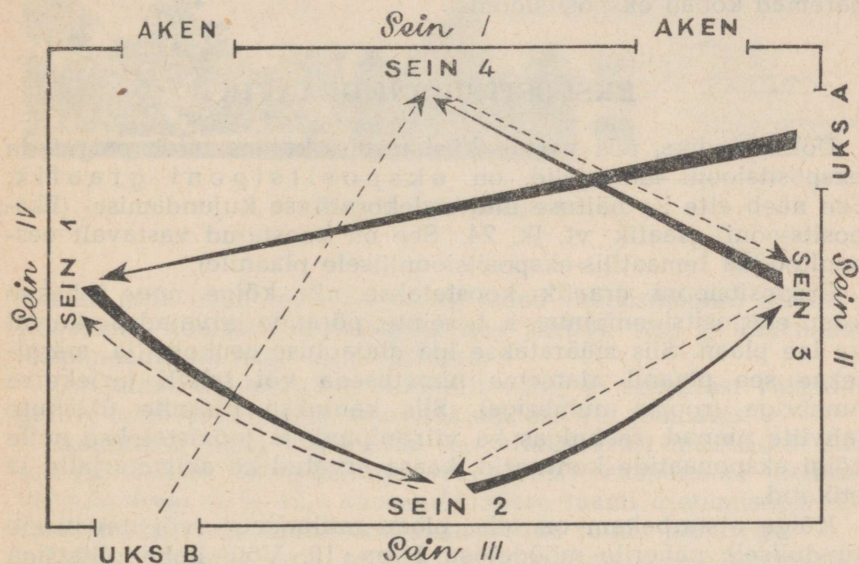
tahvliid statsionaarsete näituste jaoks. Rändnäituste puhul tuleb eelistada kergemat materjali — vineeri või paksu pappi.

Tahvliid värvitakse neutraalset, s. o. mitte eredat värvi. Veel parem on need katta ühevärvilise riidega, näiteks jämedakoelise linase riidega, kreemivärvilise ripsiga, sinise või punase sametiga.

Riidega kaetud tahvleid tuleb kantida 8—10 sm laiuste puuliistudega või eriliste raamidega. Raam peab olema taustast tumedam ja tingimata tahvliga üht ja sama värvitooni, et vältida üldpildi kirjuks muutumist.

Ekspositsioonitahvliid riputatakse seinale või varustatakse jalgedega ning asetatakse näituseruumi põrandale.

Kui tahvliid seisavad jalgadel, siis võib asetada eksponaate nende mõlemale poolele.

Joon. 7. Eksponaatidega tutvumise järjekord

Ei ole sugugi ükskõik, kuhu tahvli asukoht valida. Oletame, et näitus asetseb kahe uksega toas. Vaatamise järjekord (marsruut) sisse minnes uksest A on märgitud joonisel 7 jämedate nooltega.

Kui külastajad sisenevad tuppa ukse A kaudu, siis torkab neile kõigepealt silma vastasasuv sein 1. Järelikult osutub see sein ekspositsiooniliselt kõige tähtsamaks.

Tähtsuse poolest järgmine on hästivalgustatud sein 2, mis asetseb akende vastas. Kui külastajad vaatlevad seinal 2 asuvaid eksponaate, siis vasakule neist jääb sein 3 ja seljataha sein 4. Seepärast on selle järel parem näidata ekspositsiooni seinal 3 ja alles siis seinal 4.

Kui külastajad sisenevad ukse B kaudu, siis on kõige eelista-

tumas olukorras sein I, selle järel sein II uksega A, siis akende vastas asuv sein III ja lõpuks sein IV. See marsruut on märgitud joonisel punkteeritud nooltega.

Ekspositsioonilisest vaatepunktist ei ole iga seina ja iga tahvli pind samaväärne; ülemine rida eksponaate äratav enne tähelepanu kui alumine: keskel asetsevad eksponaadid paistavad enne silma kui külgmised. Küllastaja tutvub materjalidega tahvlil nii, nagu ta on harjunud lugema teksti, s. t. vasakult paremale.

Ekspositsioonipinna kohta öeldust nähtub, et pärast temaatilis-ekspositsioonilise plaani koostamist tuleb täpsustada eksponaatide paigutus igal tahvlil ja tahvlite paigutus näituseruumis. Materjalide paigutus peab vastama temaatilise plaani loogilistele nõuetele. Seejuures tuleb juhtivatele eksponaatidele anda kõige paremad kohad ekspositsioonis.

EKSPOSITSIOONI GRAAFIK

Dokumendiks, mis vastab küsimusele, kuidas tuleb paigutada ekspositsiooni materjalid, on ekspositsiooni graafik. See näeb ette ka näituse üldise dekoratiivse kujundamise. (Ekspositsiooni graafik vt. lk. 24. See on koostatud vastavalt eespooltoodud temaatilis-ekspositsioonilisele plaanile).

Ekspositsiooni graafik koostatakse nii: kõige enne tehakse kogu ekspositsioonipinna, s. t. seinte, põranda ja vajaduse korral ka lae plaan. Siis määratakse iga alajaotuse asukoht ja märgitakse see plaanil alateema nimetusega või tahvli järjekorra numbriga (rooma numbriga). Siis kantakse plaanile üksikute tahvlite pinnad, seehulgas ka vitriinipind, ja joonistatakse neile kõigi eksponaatide kontuurid, kaasa arvatud ka abimaterjalid ja etiketid.

Kõige otstarbekam on teha plaan millimeetri- või tavalisele ruudulisele paberile mõõdetega 1 sm : 10. Võib kohe pliitsiga peale kanda ka eksponaatide gabariidid. Et aga vaevalt kohe leitakse eksponaatide sobivat paigutusviisi (kompositsiooni), siis on otstarbekas algul lõigata paberist välja kõigi eksponaatide gabariidid ja asetada neid kohale mitmesugustes kombinatsioonides, kuni lõpliku otsustamiseni. Siis jääb ainult veel väljalõigatud gabariitidele pliitsiga jooned ümber tõmmata.

Gabariidid on soovitatav välja lõigata paksust värvilisest paberist. Ekspositsioonimaterjali iga liigi jaoks on sobiv valida kindel värv, näiteks: fotodele — must, tekstidele — sinine, jooniste ja piltide jaoks — roheline, naturaalsele esemelistele eksponaatidele — punane, etikettidele — valge jne. See tagab võimaluse vajaliku kombinatsiooni otsingul kohe arvestada eksponaatide koosseisu liikide järgi nende asetamist tahvlile.

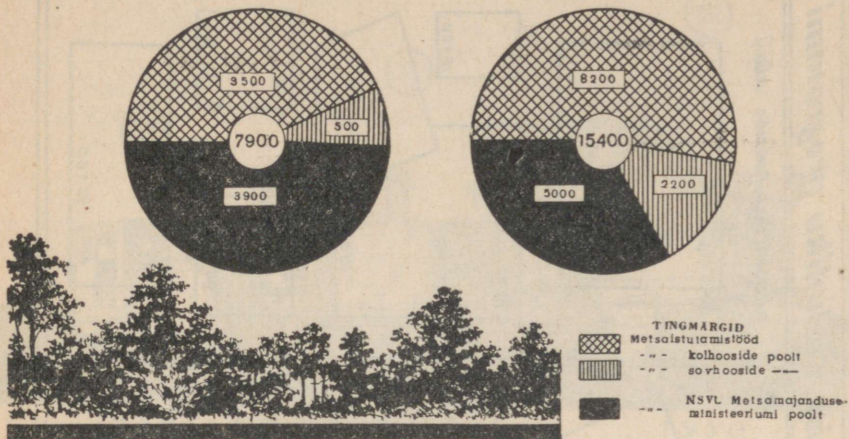
Ei tohi unustada tähtsust, mida omab näitusel eksponaadi suurus: suur eksponaat paistab silma esimesest pilgust. Küllastaja

METSAISTUTAMISTÖÖD TŠKALOVI OBLASTIS

/ HEKTAARIDES /

1949

1950

Joon. 8. Sektordiagramm

vaatab seda enne teisi. Seepärast tuleb ekspositsiooni graafikut koostades hoolikalt kontrollida, kas juhtiva sisu ja tähtsusega eksponaadid on hästi esile tõstetud.

Kui juhtiv eksponaat on mõõteilt väike ja seepärast vähemärgatav, tuleb temast teha suurendatud foto või joonistus.

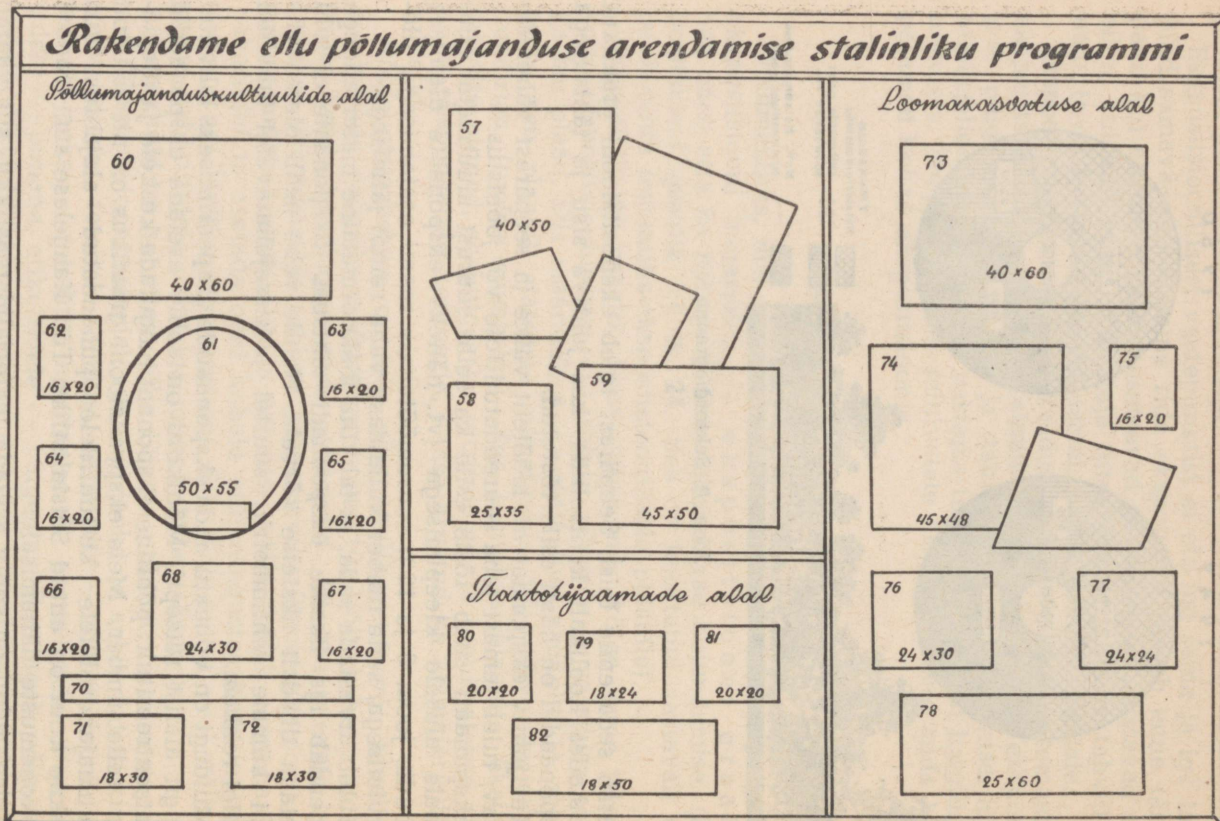
Eksponaati saab tõsta esile ka selle suurust muutmata: suuremale alusele kleepimisega (vt. näiteks eksponaate ülemises vööndis joon. 6 ja 12.); suuremõttelisse raami asetamisega, ülevärvimisega, selle ümber küllaldase vaba ruumi jätmisega.

Tuleb arvestada seda, et tahvlite ülekoormamine materjalidega vähendab iga üksiku eksponaadi tähtsust. Eksponaate ei tohi asetada tihedalt üksteise kõrvale. Nende vahe peab olema viis kuni kümme sentimeetrit; suurtel ja sissejuhatavatel tahvlitel veelgi rohkem.

Muidugi on võimatu anda eksponaatide grupeerimiseks tahvlitel mingit alalist retsepti. Mõnikord on sobiv asetada eksponaadid kontsentreeritult: põhiline eksponaat paigutada keskele ja ülejäänud selle ümber. Meie ekspositsiooni graafikus on nii esitatud põllumajanduslikele kultuuridele pühendatud alajaotus, kus keskne koht on antud Sotsialistliku Töö Kangelase sm. Ivanovi töökogemuste näitamisele.

Teisel juhul on sobiv asetada materjalid reastikku, siis vaatab külastaja eksponaate nagu kirjaridu. Skeemil on selle põhimõtte järgi esitatud loomakasvatuse alajaotus.

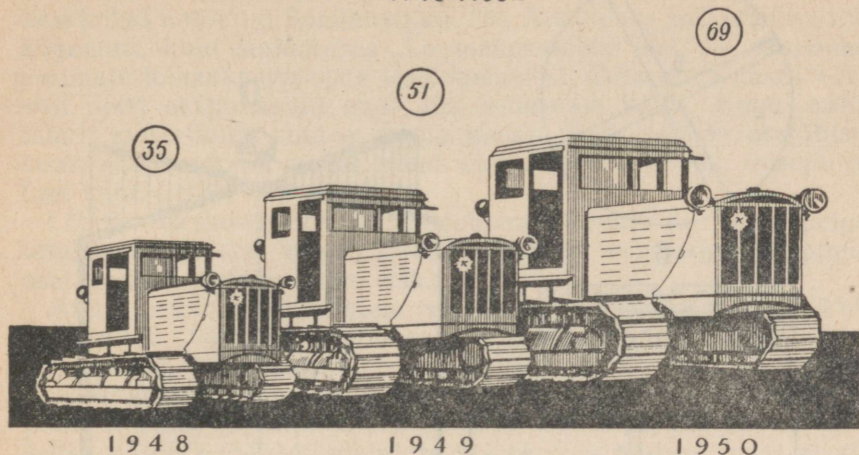
Eksponaatide asetamisel tahvlile ei ole sugugi vajalik taotleda

Joon. 9. Ekspositsiooni graafik

TRAKTORITE REMONDI KÄIK PROTSENTIDES SÜGIS – TALVISE REMONDI PLaanIST

1948-1950a.

Joon. 10. Figuurdiagramm

täielikku sümmeetriat. Tuleb aga jälgida tahvlite ühtlast koor-
mamist eksponaatidega, samuti eksponaatide ühtlast asetust igal
tahvilil. Meie skeemil on antud ainult masina-traktorijaamadele
pühendatud alajaotus rangelt sümmeetriliselt. Teistes alajaotus-
tes on ainult ülemised fotod asetatud sümmeetriliselt. Iga alajao-
tuse keskmine osa on kujundatud erisuguselt, kuid pinna koor-
matus on ühtlane. Kolm alumist eksponaati vasakul nr. 70, 71, 72
(tekst ja kaks diagrammi) tasakaalustatakse paremal ühe suure
eksponaadiga nr. 78 — diagrammiga, millel on sissemonteritud
tekst.

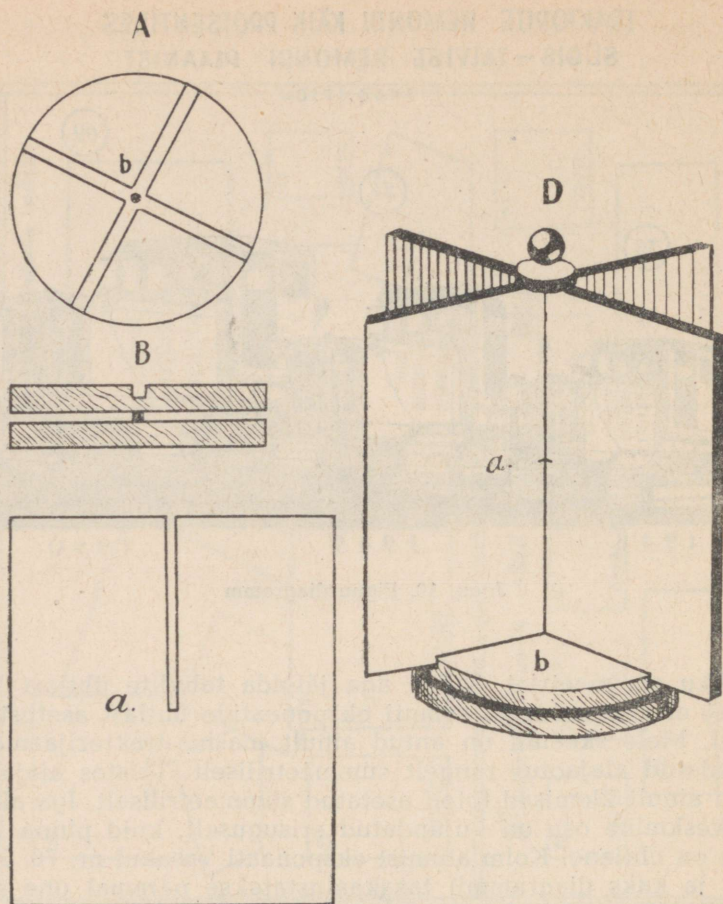
Tahvlitele mõõdetega $1,5 \times 2,5$ meetrit või $1,75 \times 3,0$ meetrit on
normaalsed eksponaadid mõõdetega 15×20 kuni 50×60 senti-
meetrit. Fotosid alla 9×12 sm ei ole sobiv näitusel esitada. Väi-
kesed eksponaadid, näiteks juubelipostmargid, soovitatakse ase-
tada koos ühele aluspaberile või ühisesse raami klaasi alla.

Eksponaatide suuruse ülemmäär ülemises ekspositsioonivöön-
dis määrab näituseruumi suurus.

Milline eksponaatide paigutus tahvilil ka ei oleks, peab see
rõhutama antud alateema peamist mõtet, tõstma esile tähtsamaid
eksponaate.

Muidugi, iga eksponaadi tähtsus alateema sisus ei ole ühesu-
gune. Seda tuleb arvestada ekspositsioonigraafiku koostamisel.
Eksponaatide hulgas tuleb eraldada juhtivad, määrata kindlaks
teise- ja kolmandajärgulise tähtsusega eksponaadid.

Nagu me juba nägime, ei ole ka ekspositsioonipind kõikjal

Joon. 11. Kaheksapinnaline pöörük

ühesuguse tähtsusega. See jaguneb esma-, teise- ja kolmanda-järguliseks pinnaks. Seepärast on ekspositsioonigraafiku koostamisel vajalik märkida tähtsamate eksponaatide asetus nii, et neile tagada kõige parem koht, s. o. ekspositsiooni esipind. Kõige soodsam koht on tavaliselt pealkirja all või tahvli keskkohal.

Meie poolt toodud temaatilis-ekspositsioonilises plaanis on juhtivad eksponaadid: seltsimees Stalini portree, UK(b)P Keskkomitee veebruaripleenumi otsus, NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja UK(b)P Keskkomitee määrus looduse ümberkujundamisest, kolhooside ja sovhooside ühiskondliku produktiivse loomakasvatuse arendamise kolme aasta plaan ning rajooni töötajate kiri seltsimees Stalinile sotsialistlike kohustuste täitmisest. Neile eksponaatidele on eraldatud silmapaistvaim koht.

Peamist mõtet üksikasjalisemalt käsitlevatele eksponaatidele on eraldatud teisejärgulise tähtsusega ekspositsioonipind. Skeemil on näha, et alajaotuses „Põllumajanduslike kultuuride alal“ on keskkohal näidatud Sotsialistliku Töö Kangelase sm. Ivanovi töökogemusi, kuid alajaotuses „Loomakasvatuse alal“ — eksponaat parimate loomakasvatajate töökogemusist. Oma alajaotuses võtavad need eksponaadid endi alla soodsama koha. Kogu antud tahvli materjalide suhtes ei ole nende eksponaatide osatähtsus suur, seepärast on neile antud ekspositsioonipinnal teisejärguline koht.

Lõpuks ekspositsioonipinna kolmandajärgulisele osale paigutatakse materjalid, mis täidavad esma- ja teisejärgulisel pinnasosal asuvate eksponaatide sisu.

Ainult erihuvi pakkuvatele materjalidele luuakse mõnikord niinimetatud „varjatud“ pinnaosa: albumid, kaustad illustreeriva materjaliga, pööririkud, väljatõmmatavad tahvlid jne. „Varjatud“ ekspositsioon nõuab külastajalt teatud aktiivsust: avada kaust, pöörata lehti, keerata pöörikut. Kui tahvlil on näiteks esitatud seitse kõrgete saakide meistrite portreed ja näituse maht ei võimalda näidata teisi põllumajanduse eesrindlasi, siis võib nende portreed esitada albumis või pöörikul.

Joopisel 11 on kujutatud kaheksapinnaline pööririk. Pööririk koosneb kahest ühesugusest tahvlikesest. Uks neist on näidatud vasakul all. Tahvlikesse on tehtud lõige (a). Tahvlid asetatakse risti üksteisesse ja kinnitatakse telje abil kahekordsele alusele (B). Aluse alumine osa on liikumatu, kuid pealne (b) keerleb telje ümber koos tahvlitega. Selleks tehakse lauakesse (A) ristikuju-line lõige, kuhu tahvlikesed serviti sisse asetatakse.

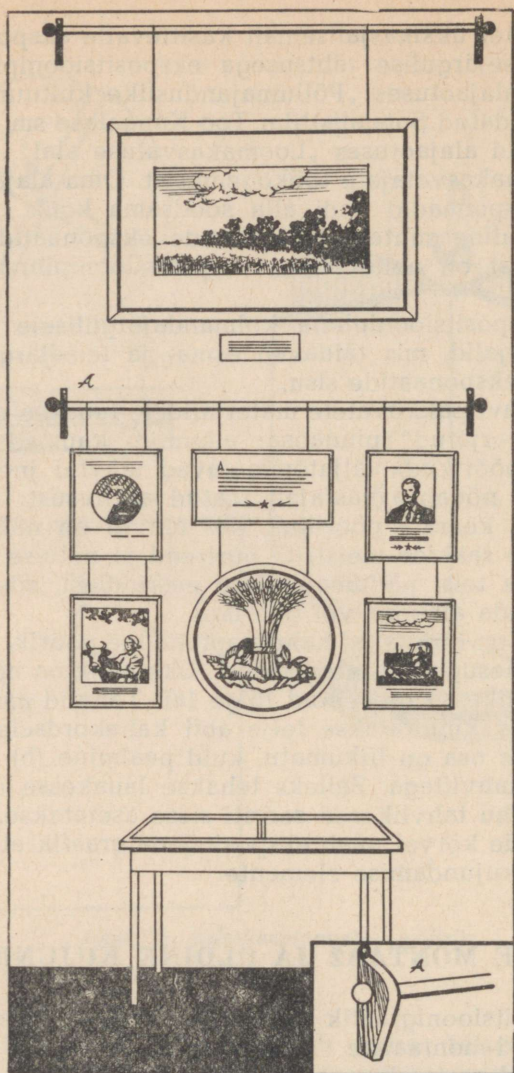
Eksponaatide kõrval näeb ekspositsioonigraafik ette ka näituse dekoratiivse kujundamise elemente.

NÄITUSE MONTAAŽ JA ÜLDINE KUJUNDAMINE

Kui ekspositsioonigraafik ja eksponaadid on valmis, asutakse näituse proovi-montaažile.

Eksponaadid asetatakse tahvlitele ja kontrollitakse, kuidas nad välja näevad. Alles pärast seda hakatakse materjale kinnitama. Proovi-montaaži juures võidakse avastada mitterahuldavat eksponaatide paigutusviisi. Näiteks, kui fotoportreedel nr. 62—65 (vt. lk. 24) näod on pööratud eri suundadesse, keskest portreest eemale, siis tuleb vahetada fotode asetuskohad, või teha uued äratõmbed, teisele küljele keeratud negatiivist.

Mõnikord erinevad eksponaadid ühel tahvlil niivõrd teravalt üksteisest suuruse, värvi, stiili ja kujundamise tehnika poolest, et neid on võimata liita ühte ekspositsioonilisse kompleksi ilma kunstilisi nõudeid rikkumata. Sel juhul tuleb mõningaid eksponaate teistega asendada või ümber paigutada.

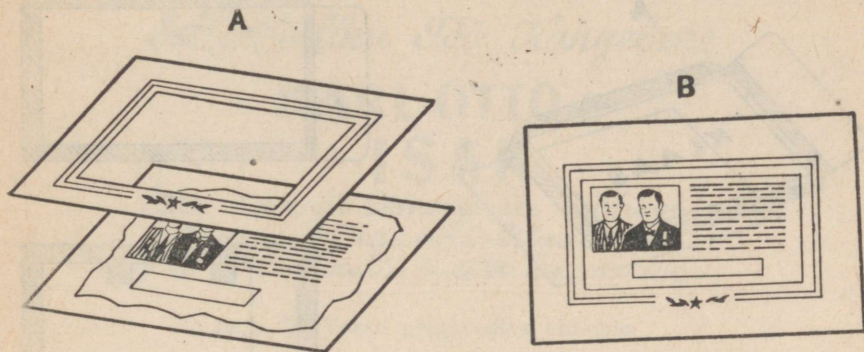
Joon. 12. Eksponaatide kinnitamise graafik

Kultuurhariduslike asutuste juhatajad on ühtlasi kohustatud jälgima, et näituse kujundajad ilusat kujundust taga ajades ei kahjustaks näituse ideelist sisu ja materjalide esitamise loogilist järjestust.

Monteerimistöode alguseks tuleb näituseruumist eemaldada kõik kõrvalised esemed, mis võivad ekponaatidelt tähelepanu kõrvale juhtida. Liigsed uksed ja aknad on tarvis maskeerida.

Kui ekspositsioon paigutatakse mitte tahvlitele, vaid vahetult seintele, siis on soovivat valmistada kangid eksponaatide riputamiseks nõõride abil.

Toa nurkadesse, suure toa puhul ka seintesse, kinnitatakse toendid (kronsteinid). Joonisel 12 on need märgitud tähega A. Toenditele kinnitatakse jämedast traadist või puust vardad — nn. kangid. Vastupidavuse mõttes võib kangi asetada toendisse tehtud avaustesse. Eksponaadid riputatakse nõõri abil kangi külge.

Joon. 13. Mask

Kui kangid paigutada kõrgele lae alla, siis on vaja palju pikki nõõre, see aga rikub üldmuljet. Seepärast tehakse harilikult kaks korrust kange. Üks kang paigutatakse lae alla ülemise võõndi eksponaatide jaoks, teine aga — ülemise ja põhilise võõndi vahele, umbes kolme meetri kõrgusele põrandast. Teisele kangi riputatakse kogu keskmisel võõndil asuv põhiline materjal.

Kui enne näitust ruume remonditakse, siis on soovivat ülemine ekspositsioonivõõnd pealpool kangi värvida heledama värviga kui põhivõõnd.

Kui ekspositsioonimaterjal paigutatakse üksikuile tahvleile, siis asetatakse need tavaliselt seinale. Kahepoolega tahvlid asetatakse akende vahele seinaga risti, et ekspositsioon oleks mõlemast küljest valgustatud.

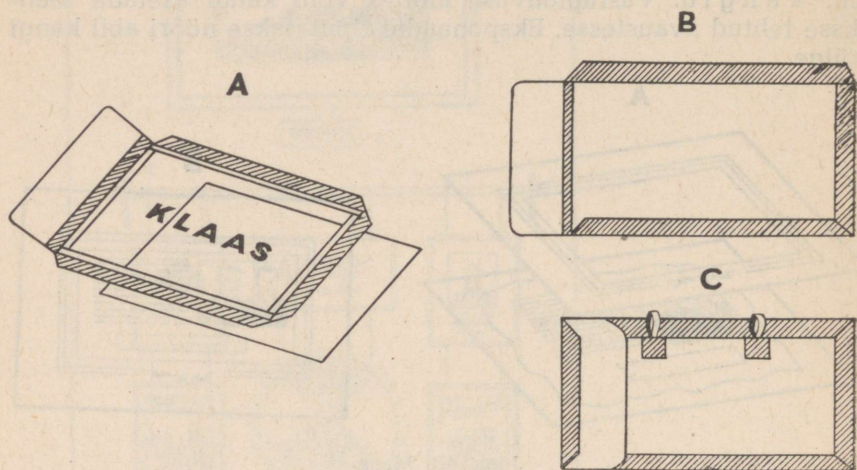
Brošüüri ruum ei luba peatuda mitmesuguste eksponaatide kujundamise eriküsimustel, tuleb vaid piirduda üsna lühikeste üldiste märkustega.

Niisugused vähenähtavad eksponaadid, nagu ajaleheväljalõiked ja väiksed fotod, tuleb esitada aluspaberil, samale alusele asetatakse ka etikett (eksponaadi allkiri).

Võib kasutada ka maski, s. o. tihedast valgest või värvilisest paberist lõigatud raami, mis asetatakse ekspõnaadile nii, et see ekspõnaadi servad kinni katab (joon. 13).

Et tähtsamaid fotosid ja joonistusi esile tõsta, tehakse maskile või alusele tušiga või guašiga joonistatud raam ümber.

Veel parem on asetada juhtivad eksponaadid kanditult klaasi alla või puuraami. Kandid võib kleepida täiesti kinni, kuid sobivam on teha ümbrikud ja asetada neisse vajaduse korral see või teine materjal. See annab võimaluse kasutada ümbrikke mitu korda.

Joon. 14. Umbrikuna kantimine

Kuidas teostatakse kantimist umbrikuna, on näha joon. 14. Eksponaat ja etikett asetatakse alusele (kleepida ei maksa) ja paigutatakse siis ümbrikku klaasi alla.

Vasakul (A) on näidatud, kuidas klaasi külge kleebitakse kalingurist või paberist ribad. Klaasi ühele küljele kleebitakse papist tagasipööratav klapp (joon. A ja B on see klapp kujutatud vasakul). Paremalt on näidatud tagumise külje kantimine (B); siin on näha, et kaks külge on kanditud, kuid ülemine äär on veel vaja määrada liimiga, painutada alla ja kleepida papi (aluse) külge. Vasakul olev klapp on joonisel tagasi lükatud. All paremal (C) on toodud umbriku tagumise külje üldvaade.

Suuri maale ja portreesid, mis on maalitud värvidega, võib vaadata ainult teatavast kaugusest. Seepärast tuleb nad asetada alati ekspositsiooni ülemisse vööndisse. Need eksponaadid pääsevad mõjule siis, kui nad on esitatud heades raamides. Ülemise vööndi eksponaatide allkirjad tuleb anda eraldi ekspositsiooni põhivööndi piiril, et neid oleks parem lugeda. Toodangu naturaalsed näidised, sealhulgas põllumajandussaadused, on kõige parem esitada vitriinides või erilistel püramiidriiulitel, millel iga ülemine riul on kitsam alumisest.

Mitmesuguseid masinaid, samuti skulptuure on kõige parem esitada eraldi alustel ruumi keskosas vaatamiseks igast küljest.

Erilist tähelepanu tuleb osutada eksponaatide pealkirjadele ja allkirjadele.

Pealkirjad on näitusel vajalikud selleks, et aidata küllastajale selgitada teemade ja eksponaatide asukohti. Näituse üldine pealkiri asetatakse esimeste tahvlite kohale ülemisse vööndisse või sildi kujul ekspositsiooni alguses esimese tahvli ette. Kui tahvleid pole palju, siis võib pealkiri olla asetatud keskmise tahvli kohale.

Sotsialistliku Töö Kangelane

KARL OTTO P.

ISAK

*Tõru rajooni Sõmerpalu sootkoosi
põllundusbrigadi liigadir, kes
sai 30 tsentnerit kuniist hektarilt.*

Joon. 15. Teksti paigutamine etiketile

Igal tahvilil on oma pealkiri. Kui ühel kilbil on esitatud mitu alateemat, siis saab igaüks neist erilise alapealkirja. Pealkirjad formuleeritakse lühidalt nagu raamatu sisukord. Kui näituse temaatiline plaan on koostatud hästi, siis langevad alateemade nimetused plaanis ühte tahvlite pealkirjadega.

Allkirju ei anta ühtlase tekstina nagu raamatus, vaid laused jagatakse eraldi ridadesse. Vahel eraldatakse tähtsamad andmed jämeda šriftiga.

Tähelepanu ja korralikkus on tähtsamaid nõudeid ekspositsiooni lõplikul monteerimisel. Hooletult-kleebitud ja vilturiputatud ese, etiketi puudumine, määrdunud alus või värvimata tahvel rikuvad näituse üldmuljet.

Pärast monteerimise lõpetamist tuleb tingimata organiseerida partei-, nõukogude- ja ühiskondlike organisatsioonide esindajate poolt näituse eel-ülevaatus ja võtta arvesse nende poolt tehtud märkused.

Veel enam, ka pärast näituse avamist üldiseks vaatamiseks tuleb arvestada näituse küllastajate arvamus ja töötada ekspositsiooni viimistlemisel, täiendades seda värske materjalidega.

Lõpuks tuleb mees pidada, et isegi hästikoostatud peal- ja allkirjad ekspositsioonis annavad vähem andmeid kui klubi aktivisti suuline seletus. Seepärast, korraldades näitust, tuleb ühtlasi tutvustada ekspositsiooni-materjalidega töötajaid, kes pärast hakkavad küllastajatele seletusi andma.

SISUKORD:

Näituste eesmärgid ja tüübid	5
Näituste temaatiline plaan	6
Ekspositsiooniline materjal	9
Temaatilis-ekspositsiooniline plaan	16
Ekspositsiooni pind	18
Ekspositsiooni graafik	22
Näituse montaaž ja üldine kujundamine	27

Vastutav toimetaja I. Kongi

Tehniline toimetaja E. Plaks

Ladumisele antud 3. VI 1951, Trükkimisele antud 16. VIII 1951. Paber 60×92 sm, ¹/₁₆. Trükiarv 4000. Trükipoognaid 2. Arvutuspoognaid 1,94. Tellimise nr. 5929. MB-12069.
Graafikatööstus „Oktoober“, Tallinn, Tartu mnt. 49.

На эстонском языке

А. Д. Маневский, Выставки в клубах

Hind 70 kop.

Hind 70 kop.

A-19110_H-

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00447998 8